

DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-3>
УДК 378.091.12:005.966]-047.65

Вероніка Ігорівна Одарченко
ORCID iD <http://orcid.org/0000-0003-1268-0309>
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
професорка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
м. Харків, Україна,
nika.odarchenko@gmail.com

ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У науково-оглядовій статті здійснено аналіз наукових джерел і визначено, що в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої освіти пріоритетними є системний, синергетичний і стратегічний. Авторка підкреслює, що реалізація системного підходу в управлінні спрямована на вивчення змісту, компонентів, зв'язків, принципів та закономірностей процесу управління професійним розвитком комунальних закладів вищої освіти, а також з'ясування факторів, відстеження динаміки і створення належних умов для підвищення ефективності загальної системи управління. Застосування синергетичного підходу уможливорює розширення змісту управління, дозволяє створити необхідні умови для продуктивного професійного розвитку. Стратегічний підхід пов'язаний із формулюванням стратегічних цілей закладу освіти, професійним розвитком кожного науково-педагогічного працівника, побудовою загальної й індивідуальної стратегії відповідно до потреб та запитів міста (області), якому підпорядковується заклад.

Ключові слова: загальнонаукові підходи, управління, професійний розвиток, комунальний заклад вищої освіти, науково-педагогічні працівники, системний підхід, синергетичний підхід, стратегічний підхід.

Вступ. У сучасних умовах стрімкого розвитку науки та технологій, зростання вимог до якості вищої освіти набуває актуальності питання з'ясування методологічних підходів до управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти загалом та комунальних закладів вищої освіти (далі – КЗВО) зокрема, оскільки це є запорукою успішних результатів управлінської діяльності.

Проблема методологічного обґрунтування досліджуваних явищ завжди займала чільне місце в наукових розвідках, адже це дозволяє з'ясувати напрямки наукового пошуку та обрати ефективні методи, належні принципи роботи тощо. Крім цього, проблема оперування методологічними підходами особливо важлива для науки та освіти, адже дає можливість отримати нові факти, знання, розкрити інший бік методів і способів їхнього застосування в процесі діяльності КЗВО, а

також стимулює до пошуку ефективних рішень, що забезпечить взаємодію членів суспільства один з одним, гармонійний розвиток людства, оскільки «сучасна людина повинна бачити світ в його цілісності, мати уявлення про загальну логіку розвитку цього світу, а наукові дослідження безпосередньо орієнтуються саме на таке розуміння ролі науки» (Бабух, 2023, с. 291).

Досліджуючи питання методологічних підходів в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО, слід наголосити на значущості саме загальнонаукових, адже вони дозволяють сформувати певну спрямованість наукового вивчення, без вказівки на специфіку конкретних дослідницьких засобів, але які є водночас підґрунтям для визначення конкретно-наукових підходів. Найважливіша характеристика загальнонаукових підходів полягає у принциповій застосованості до

дослідження різних явищ і сфер буття. Такі підходи можуть працювати в усіх без винятку наукових галузях. Це обумовлено загальнонауковим характером категорій.

Загальнонаукові підходи як методологічні принципи пізнання цілісних об'єктів: системний, структурний, функціональний, інформаційний – ефективні шляхи дослідження у сукупності підходів, які передбачають використання традиційних засобів у вирішенні проблеми.

Отже, загальнонаукові методологічні підходи в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО необхідні для загального аналізу досліджуваного явища та є основою у подальших наукових пошуках. Водночас для глибокого вивчення проблеми необхідно визначити та обґрунтувати відповідні загальнонаукові методологічні підходи, які спрямовані на управлінську діяльність саме в освітніх закладах обласного підпорядкування.

Управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників ЗВО та КЗВО відрізняється на рівні реалізації запитів та потреб міста/області, підтримки науково-методичної бази, фінансування, залученості до обласних програм розвитку освіти, відповідності нормативно-правовим актам щодо врегулювання менеджменту у вищій освіті тощо.

Метою управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО є підвищення конкурентоспроможності фахівців і самого закладу, тому визначення влучних та дієвих методологічних підходів дозволять керівникам та адміністрації КЗВО правильно розробити й реалізувати стратегію професійного вдосконалення науково-педагогічних працівників.

Питання управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників активно вивчають сучасні вітчизняні науковці. Зокрема О. Внукова (2015) актуалізувала наукові розвідки щодо методологічних засад сучасної професійної освіти, А. Коломієць та Н. Лазаренко (2016) також дійшли висновків про необхідність нової методології педагогічної професійної освіти. Автори обґрунтували, що методологічною основою організації діяльності педагогічних ЗВО має бути симбіоз різних методологічних підходів в організації освітнього процесу. Л. Мартинець

(2016) визначила принципи управління професійним розвитком учителів, а саме: демократизму, рівності, багатовекторності, системного аналізу, неперервності андрагогізму, гнучкості, цілісності та адаптивності. С. Натрошвілі (2015) науково осмислила теорію, методологію та практику стратегічного управління сучасним ЗВО. В. Свистун (2015) звернулася до специфіки управління розвитком професійно-технічної освіти в умовах ринкової економіки. А. Харківська (2014) осмислила системний підхід та інновації в сучасній педагогічній науці, Є. Хриков (2006) виклав бачення системи управління закладом освіти, Н. Шарата (2016) звернулася до проблеми управління інноваційно-педагогічною діяльністю. Однак учені переважно не ставили за мету визначити загальнонаукові підходи в управлінні на базі КЗВО. Уважаємо, що визначення загальнонаукових методологічних підходів управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників у КЗВО буде спрямоване на формування в керівників навичок забезпечення необхідних умов для розвитку професійних компетентностей науково-педагогічних працівників, необхідних для виконання їхніх посадових обов'язків, саморозвитку й самоосвіти.

Мета дослідження. На основі аналізу науково-педагогічної літератури теоретично уточнити та обґрунтувати загальнонаукові методологічні підходи в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої освіти.

Для досягнення мети у статті використано **методи дослідження:** критично-порівняльний аналіз науково-педагогічної літератури, систематизація, узагальнення наявних теоретико-методологічних загальнонаукових підходів.

Обґрунтування системного загальнонаукового методологічного підходу до управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої освіти. У процесі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано, що одним із основних загальнонаукових методологічних підходів є системний, який «виступає пріоритетною сферою накопичення знань та формування вмінь,

створення максимально сприятливих умов для виявлення та розвитку творчих здібностей кожного громадянина, виховання в ньому працелюбності та високих моральних принципів» (Харківська, 2014, с. 34).

Системний підхід, на думку О. Внукової (2015), дозволяє розкрити цілісність об'єктів вивчення, «утворених з певних складових, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх в єдину теоретичну картину» (с. 186). Є. Хриков (2006), досліджуючи питання управління навчальним закладом та освітнім процесом, наголошував, що системний підхід «передбачає здійснення системного комплексного підходу до складання планів, доцільне співвідношення перспективного і поточного планування, скоординованість планів усіх рівнів управління освітою» (с. 95). Водночас розробка стратегії управління має враховувати й конкретну мету, спільні цілі для керівництва науково-педагогічними працівниками. Слушною також є думка А. Прокопенко (2021), яка наголошує: «Системний підхід сприяє підвищенню рівня ефективності освітнього процесу, що зумовлено якісними властивостями» (с. 5–6).

Л. Мартинець (2016) зазначає, що використання системного підходу ґрунтується на цілеспрямованому аналізі, який «передбачає дослідження об'єкта, з одного боку, як єдиного цілого, а з іншого – як частини більшої системи, в якій аналізований об'єкт перебуває з іншими підсистемами в певних відносинах», цілісності, що «передбачає розгляд системи як об'єкта та цілісного явища; дає змогу розв'язувати глобальні завдання, як-от збір даних про матеріали тощо» (с. 80–81). Нам імпонує загальна позиція вченої щодо системного підходу. Уважаємо, що при системному підході в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО потрібно зважати на підпорядкованість структурних підрозділів, як внутрішніх підсистем, загальній тенденції розвитку закладу, як єдиної повної системи. Для ефективності управління доцільно дотримуватися взаємозв'язку між структурами професійного розвитку та управління ним.

Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників

закладів освіти відбувається переважно системно, адже удосконалення загальних, професійних та фахових компетентностей є цілеспрямованим процесом, «при цьому мета і завдання, зміст і метатехнології, форми і засоби навчання, усі етапи професійно-особистісного розвитку взаємозв'язані» (*Професійний розвиток*, 2019, с. 18).

Використання системного підходу в управлінні професійним розвитком зорієнтоване на розкриття внутрішніх зв'язків та цілісності впливу на цей процес. Основними перевагами застосування цього підходу визначено: уміння керівника бачити реальну ситуацію розвитку структурних підрозділів як єдиної системи, здатність вчасно ліквідувати слабкі місця в діяльності закладу та в процесі професійного розвитку працівників, здатність «усвідомлено підвищувати рівень цілісності системи, досліджувати заклад освіти як систему з позицій новітніх аспектів, а, відповідно, поглиблювати знання про неї» (Немченко, Крижко, Боднар, Радул, Старокожко, Кондратенко, 2022, с. 95).

Реалізація синергетичного загальнонаукового підходу до досліджуваного феномену. Синергетика використовує спільні для певних наук досягнення з їх внутрішньої предметної галузі й вивчає їх за допомогою своїх специфічних засобів. Кожна наука існує у специфічних сферах буття матерії Всесвіту на основі використання своїх методів, збагачуючи також запас ідей синергетики. Найважливіші спільні риси спостережуваних процесів і явищ використовуються у створенні методики сучасного навчання, що тісно пов'язане з реальною дійсністю. З погляду синергетики, будь-яка наука й процес створення методики її вивчення є відкритою складною системою, у якій постійно зароджуються нові ідеї (Носенко, Коротков, Матюшкін, 2014).

А. Коломієць та Н. Лазаренко (2016) доводять, що «методологічні установки синергетики кардинально змінюють традиційні уявлення про пізнавальний процес у межах педагогічного ЗВО, визначають його як організм, здатний до самокоригування і пошуку нових альтернативних шляхів розвитку. Основні характеристики синергетичної методології

діяльності педагогічного ЗВО – це нелінійність (розвиток у різних напрямках), когерентність (узгодженість напрямів розвитку з метою їх взаємопідсилення), відкритість (врахування зовнішніх змін і нових викликів часу)» (с. 49). Уважаємо, що синергетичний підхід спрямований на пізнання особистості НПП, індивідуальних потреб в професійному зростанні, розвитку їх потенціалу, усвідомлення необхідності в самоорганізації та саморозвитку всіх учасників освітнього процесу, а також актуальних викликів розвитку освіти й науки регіону, у якому розташований КЗВО.

О. Внукова (2015), досліджуючи методологічні засади професійної освіти зазначила, що «особлива цінність цього підходу проявляється в тому, що він дозволяє з високою долею вірогідності прогнозувати майбутній розвиток досліджуваного соціального об'єкта. Причому передбачення здійснюється не на аналізі наявного його стану на теперішній час чи виявлених перспектив розвитку, а навпаки, на підставі розуміння віддалених у часі цілей» (с. 44). Л. Гаврілова (2015) вказує, що нині існує сукупність базових наукових положень, які ґрунтуються на застосуванні синергетичного підходу: науково-педагогічна система є відкритою, нелінійною та неврівноваженою, адже складається з різних компонентів та структурних одиниць, функціонування педагогічної системи спирається на самоорганізованість, самоконтроль й саморозвиток, педагогічна система завжди має альтернативні шляхи розвитку з найбільш оптимальним, який визначає найбільший потенціал у досягненні мети (*Наукові підходи*, 2012).

Відтак управління професійним розвитком працівників КЗВО на засадах синергетичного підходу має спрямовуватися на стабільність, послідовність цілей та дій, спираючись на головні принципи управління колективом за технологіями: досягненні публічно оголошеної мети, протидії проблемам та труднощам, різному пропорційному використанні першої та другої технологій (Немченко та ін., 2015, с. 99–100).

Стратегічний підхід в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої

освіти. Наступним підходом є *стратегічний*, який характеризується створенням стратегічних планів діяльності структурних підрозділів ЗВО, індивідуальних програм професійного розвитку викладачів, які гармонійно поєднані між собою та загальними цілями й завданнями розвитку закладу.

Т. Гринько, Ю. Настиченко (2021) звертають увагу на те, що стратегічний підхід дає змогу досягти узгодженості між змінами у накопиченні та використанні людського ресурсу та управлінськими діями, націленими на підтримку високої якості фахівців. В. Свистун (2015) переконана, що стратегічний підхід «ґрунтується на концепції управління, основою якої є розробка і реалізація стратегії управління розвитком кадрів, яка дає змогу прогнозувати зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищах та готувати систему до більш ефективного використання своїх можливостей, мінімального впливу зовнішніх негативних чинників, інтегрувати функції і процеси системи підготовки в одну всеохоплюючу, поєднуючу стратегію» (с. 57). Такий підхід, на думку вченої, дає змогу визначити довгострокову стратегію розвитку й управління, оцінити ефективність реалізації та результатів досягнених здобутків. Зі свого боку С. Натрошвілі (2015) доводить, що стратегічні плани повинні розроблятися як на рівні менеджменту освітньої установи, так і структурними підрозділами науково-педагогічних працівників, «суб'єктом ухвалення стратегічних рішень може бути або Наглядова рада ВНЗ (за її наявності), або ректор, або ректорат (як вищий виконавчий орган ВНЗ)», «планові документи складаються і на рівні кафедр, і на рівні окремих науково-педагогічних працівників», «на рівні окремого виконавця існує досвід і довгострокового планування (приміром, при плануванні індивідуальної роботи докторанта або аспіранта на строк 3–4 роки), причому ці плани узгоджуються із цілями стратегічного розвитку вищого навчального закладу (підготовка наукових кадрів)» (с. 102, 105). Зауважимо, що загалом погоджуємось із позицією вченої, проте при управлінні професійним розвитком кадрів КЗВО потрібно, щоб менеджери закладу були обізнаними в чинних нормативно-правових актах щодо управлінської діяльності, а також при

розробці стратегічних планів урахували обласні програми й проекти розвитку освіти. Урахування стратегічного підходу, на думку Н. Шарати (2016), дозволяє спрямувати управлінську діяльність на випереджувальне моделювання «розвитку інноваційної діяльності, цілеспрямованого планування й гнучкого реагування на зміни зовнішнього середовища, орієнтації усіх суб'єктів на стратегію закладу, відповідність їй планів розвитку усіх підрозділів» (с. 134). Учена також не враховує особливостей управління КЗВО, а тому не передбачає при застосуванні стратегічного підходу зважати на регіональні запити й динаміку розвитку вищої освіти та науки.

Висновки. Теоретичне уточнення та обґрунтування загальнонаукових методологічних підходів в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників КЗВО є важливою передумовою для проведення якісних наукових досліджень у цій галузі. Обрані підходи (системний, синергетичний та стратегічний) найбільше відповідають загальному баченню реалізації управлінської діяльності в закладі обласного підпорядкування.

Системний підхід в управлінні професійним розвитком дозволяє встановити високий рівень взаємозв'язку структурних компонентів управління освітнім процесом та закладом освіти із елементами професійного розвитку. Головною підставою до застосування цього підходу є спрямованість на вивчення сутності та складників, зв'язків, принципів та закономірностей управління професійним розвитком з різних аспектів, виявлення системоутворюючих факторів, відстеження динаміки та результативності досліджуваного процесу в реальному часі, коригування та створення оптимальних умов для підвищення дієвості загальної системи управління задля

досягнення максимально можливих результатів. Водночас урахування системного підходу дозволить прослідкувати взаємодію між адміністрацією, підрозділами, кафедрами та науково-педагогічними працівниками, зважаючи на спільні інтереси, цілі, можливості.

Синергетичний підхід принципово розширює зміст управління та якісно змінює його характеристики, урахуовуючи специфіку діяльності комунального ЗВО, наукові інтереси та професійні якості працівників, дозволяє створити необхідні умови для їхнього продуктивного професійного розвитку. Положення синергетичного підходу в межах дослідження пов'язане із розкриттям сутності термінологічного апарату дослідження, закономірностей, принципів, функцій, критеріїв, тобто комплексного механізму управління професійним розвитком як динамічної складної системи.

Стратегічний підхід до управління пов'язаний із визначенням стратегічних цілей закладу освіти, професійним розвитком кожного працівника, створенням загальної та індивідуальної стратегії, її виконання, організація та контроль досягнення мети, забезпечення зворотного зв'язку, коригування та доповнення, критичності в оцінюванні результатів відповідно до загальної стратегії розвитку регіону (області та міста).

Застосування цих загальнонаукових методологічних підходів дозволить менеджерам КЗВО забезпечити системність, цілеспрямованість, діяльнісний характер, процесуальність та узгодженість у процесі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо в аналізі й обґрунтуванні конкретно-наукових методологічних підходів в управлінні професійним розвитком.

Література

- Бабух І. Актуальність та специфіка сучасної методології наукових досліджень. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 3. С. 291–294. DOI : <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-45>
- Внукова О. М. Методологічні засади професійної освіти : навчальний посібник для студентів напрямів підготовки 6.010104 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), 6.010104 Професійна освіта (Дизайн). Київ : КНУТД, 2015. 198 с.
- Гаврілова Л. Г. Науково-методологічні підходи до аналізу професійної компетентності майбутніх учителів

- початкових класів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2015. Вип. 2. С. 7–16. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2015_2_4 (Дата звернення 01.11.2023).
- Гринько Т. В., Настиченко Ю. В. Теоретичні засади стратегічного управління людським капіталом підприємства. *Економічний простір*. 2021. № 176. С. 53–57.
- Коломієць А. М., Лазаренко Н. І. Сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2016. № 3(110). С. 47–52.
- Мартинець Л. А. Методологічні підходи та принципи управління професійним розвитком учителів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2016. № 26. С. 77–82.
- Натрошвілі С. Г. Стратегічне управління вищим навчальним закладом: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНУТД, 2015. 320 с.
- Наукові підходи до педагогічних досліджень : колективна монографія / за заг. ред. д. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. Харків : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. 348 с.
- Носенко Є. Коротков В., Матюшкін М. Системний підхід в освіті. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 3. С. 45–47. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_3_12 (Дата звернення 01.11.2023).
- Прокопенко А. О. Теоретико-методологічні засади педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава, 2023. 703 с.
- Прокопенко А. О. Філософський та загальнонауковий рівні методологічних засад едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2021. № 1(4). С. 47–60. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-4-5>
- Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» у системі підвищення кваліфікації: збірник освітньо-професійних програм : у 2-х ч. Ч. 1 / наук. ред., упорядкування В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. Київ : Агроосвіта, 2019. 252 с.
- Свистун В. Методологічні підходи до управління розвитком професійно-технічної освіти в умовах ринкової економіки. *Науковий вісник Інституту ПТО НАПН України. Професійна педагогіка*. 2015. № 9. С. 35–41.
- Немченко С. Г., Крижко В. В., Боднар О. С., Радул В. В., Старокошко О. М., Кондратенко Ю. І. Управління закладом освіти : підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів. 2-е вид. перероб. і допов. / Бердянськ : БДПУ, 2022. 506 с.
- Харківська А. А. Системний підхід та інновації в сучасній педагогічній науці. Міжнародний науковий вісник : зб. наук. ст. за матеріалами XXVII Міжнар. наук.-практ. конф., Ужгород, Будапешт, 26-29 листоп. 2013 р. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2014. Вип. 8 (27). С. 31–35.
- Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 365 с.
- Шарата Н. Г. Теорія і методика управління інноваційно-педагогічною діяльністю у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06 / Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв, 2016. 597 с.

References

- Babukh, I. (2023). Topicality and specifics of the modern methodology of scientific research. *Bulletin of Khmelnytskyi National University*. 3. 291–294. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-45> (ukr).
- Gavrilova, L. G. (2015). Scientific and methodological approaches to the analysis of professional competence of future primary school teachers. *Teacher professionalism: theoretical and methodical aspects*. 2. 7–16. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2015_2_4 (Date of access: 01.11.2023) (ukr).
- Hrynko, T. V. & Nastychenko, Yu. V. (2021). Theoretical principles of strategic management of human capital of the enterprise. *Economic space*. 2021. 176. 53–57. (ukr).
- Kharkivska, A. A. (2013). Systematic approach and innovations in modern pedagogical science. *International Scientific Bulletin : State Higher Education Institution «UzhNU»*. 8 (27). 31–35. (ukr).

- Khrykov, Ye. M. (2006). Management of the educational institution : Znannia. 365. (ukr).
- Kolomiets, A. M. & Lazarenko, N. I. (2016). Modern methodological approaches in the organization of higher pedagogical education. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky*. 3(110). 47–52. (ukr).
- Lozova, V. I. (2012). Scientific approaches to pedagogical research : Publishing House of Virovets A. P. «Apostrof». 348. (ukr).
- Martynets, L. A. (2016). Methodological approaches and principles of management of professional development of teachers. *Pedagogical education: theory and practice. Psychology. Pedagogy*. 2016. 26. 77–82. (ukr).
- Natroshevili, S. H. (2015). Strategic management of a higher educational institution: theory, methodology, practice : KNUTD (ukr).
- Nemchenko, S. H., Kryzhko, V. V. Bodnar, O. S., Radul, V. V., Starokozhko, O. M. & Kondratenko Yu. I. (2022). Management of an educational institution: a textbook for students of the second level of higher education of pedagogical universities.. Berdiansk : BDPU (ukr).
- Nosenko, Ye., Korotkov, V. & Matiushkin, M. (2014). Systematic approach in education. *A new pedagogical thought*. 3. 45–47. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_3_12 (Date of access: 01.11.2023) (ukr).
- Prokopenko, A. O. (2021). Philosophical and general scientific levels of the methodological foundations of the education of future teachers in the conditions of digitalization of education. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy*. 1(4). 47–60. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-4-5> (ukr).
- Prokopenko, A. O. (2023). Theoretical and methodological foundations of the pedagogical concept of education of future teachers in the conditions of digitalization of education. Thesis for obtaining the degree of Doctor of Pedagogical Sciences : State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University" (ukr).
- Sharata, N. H. (2016). Theory and methods of management of innovative pedagogical practice in higher educational institutions. Thesis for obtaining the degree of Doctor of Pedagogical Sciences. : Mykolayiv National Agrarian University. Mykolaiv (ukr).
- Svystun, V. (2015) Methodological approaches to managing the development of vocational education in the conditions of a market economy. *Scientific bulletin of the Institute of Vocational Training of the National Academy of Sciences of Ukraine*. 9. 35–41. (ukr).
- Sydorenko, V. V. & Shven, Ya. L. (2019). Professional development of pedagogical, scientific and teaching staff and managers of educational institutions in the field of knowledge 01 «Education» in the system of professional development : Ahrosvita (ukr).
- Vnukova, O. M. (2015). Methodological principles of professional education: a study guide for students of training areas 6.010104 Professional education (Technology of light industry products), 6.010104 Professional education (Design) : KNUTD (ukr).

GENERAL SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES IN MANAGEMENT OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL EMPLOYEES OF A MUNICIPAL INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

Veronika Odarchenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management, Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council, Ukraine, e-mail : nika.odarchenko@gmail.com

The article analyzes scientific-pedagogical and management publications as well as general scientific and methodological approaches to the management of professional development of scientific-pedagogical employees of a municipal institution of higher education. The author considered the role of methodological approaches in the implementation of scientific investigations and science in general. It was revealed that general scientific approaches are of particular importance to modern science, because they allow to obtain general knowledge about the studied phenomena, and it can also be used in various fields. Also, these approaches

make it possible to direct the researcher to search for various means in order to obtain effective results. The theoretical analysis proved that for the study of management of professional development of scientific and pedagogical workers of a municipal institution of higher education, among all general scientific methodological approaches, the priority ones are systemic, synergistic and strategic. In accordance with the purpose of the study, the need for their substantiation was revealed. Based on the analysis of domestic scientific psychological and pedagogical sources, it was found that aspects of the use of general scientific approaches to managing the professional development of municipal institutions of higher education are not disclosed in the writings of modern scientists, which confirms the relevance of our research. The article substantiates the need to use a systemic approach to the phenomenon under study. The author emphasizes that its implementation aims at studying the content, components, obligations, principles and regularities of the process of managing the professional development of municipal institutions of higher education, as well as at clarifying the factors, tracking the dynamics and creating appropriate conditions for increasing the efficiency of the overall management system. In the process of study, it was found that the use of a synergistic approach makes it possible to expand the content of management and qualitatively transforms its characteristics, allows to create the necessary conditions for productive professional development. The article reveals the expediency of using a strategic approach, as it is related to the formulation of strategic goals of an educational institution, professional development of each scientific and pedagogical worker, the construction of a general and individual strategy, its adjustment, addition, criticality in the evaluation of results, etc. The perspective of further research is determined by the analysis and substantiation of specific scientific methodological approaches.

Keywords: *general scientific approaches, management, professional development, municipall institution of higher education, scientific and pedagogical workers, systemic approach, synergistic approach, strategic approach.*

Стаття надійшла до редакції / Received 02.09.2023

Прийнята до друку / Accepted 23.10.2023

Унікальність тексту 81 % (Unicheck ID1016195120)

© Одарченко Вероніка Ігорівна, 2023

DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-5>

УДК 373.5.016:53]:140.8

Ян Романович Цвірко

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-2346-3046>

аспірант кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

yan.tsvirko.sao@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОГО УЯВЛЕННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ПРО ФІЗИЧНУ КАРТИНУ СВІТУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ

У науково-методичній статті виділено напрями формування уявлення учнів старшої школи про фізичну картину світу, зокрема, поглиблене вивчення історії становлення фізичних картин світу та біографій і наукової спадщини вчених-фізиків, творців цих картин світу; виділення доступних для вивчення учнями елементів сучасної фізичної картини світу та введення їх до змісту навчання фізики; знайомство у процесі навчання фізики з методами наукового пізнання, висвітлення гносеологічних аспектів фізики. Обґрунтовано важливу роль мотиваційного аспекту формування уявлення про фізичну картину світу. Показано, що цілеспрямована діяльність вчителя з формування в учнів старшої школи уявлення про фізичну картину світу найбільш ефективно здійснюється на